

**ЦАГДААГИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР
ХУУЛИЙН ХЭЛТЭС**

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ
ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТАЛААР**

/шинэчилсэн найруулга/

2020 он

ГАРЧИГ

Нэг. Оршил

Хоёр. Хуулийн агуулга

Гурав. Хуулийн бүтэц

Дөрөв. Хуулийн зарим зохицуулалтаас

Тав. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу дагалдан гарах эрх зүйн актууд

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ
ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ**
/Шинэчилсэн найруулга/

Нэг.Оршил

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдрийн нэгдсэн чуулганаар Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийг баталсан бөгөөд 2020 оны ээлжит сонгуулиар байгуулагдсан Улсын Хурлын анхдугаар чуулганы хуралдаан эхэлсэн өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы дэгийн тухай хууль нь 14 бүлэг, 125 зүйлтэй.

Хоёр: Хуулийн агуулга

Улсын Их Хурал 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан ба "Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай" Улсын Их Хурлын 02 дугаар тогтоолыг 2020 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр баталсан.

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа хуралдааны дэгээр зохицуулагдаж байдаг бөгөөд дэгийн гол үүрэг нь хууль тогтоох байгууллагын үйл ажиллагааг бүтээмжтэй, үр нөлөөтэй байлгах, хуралдаанаар хэлэлцүүлж байгаа асуудлыг хугацаанд нь шийдвэрлэх, асуудлыг ажил хэрэгч, шударга зарчмаар шийдвэрлэх явдал юм. Хууль тогтоох үйл ажиллагааг үр ашигтай, боловсронгуй болгох асуудал чуулганы хуралдааны практикаас байнгын урган гарч байдаг, дэгд өөрчлөлт оруулах зайлшгүй шаардлага бий болдог.

Улсын Их Хурал 2007 онд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийг батлан гаргаснаас хойш 26 удаагийн нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, Улсын Их Хурлын хуралдааны үйл ажиллагаанд үүсч байгаа тулгамдсан асуудлыг шуурхай зохицуулалт хийж, өөрчлэх, боловсронгуй болгох, олон улсын чиг хандлагыг тусгаж, парламентийн төлөвшилт хөгжилтөд өөрийн үүргээ гүйцэтгэсээр ирсэн.

Цаашид Дэгийн хуулийг Үндсэн хуулийн үзэл санаанд нийцүүлэн, олон улсын чиг хандлагыг баримжаалан өөрчлөлт оруулах шаардлага тулгарчээ.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 02 дугаар тогтоолын хавсралтаар "Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх хуваар"-ийн дагуу Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлэн Улсын Их Хурлын дэгийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулан батлуулжээ.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы дэгийн тухай хуулийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцааны талаар товч танилцуулбал:

Нэг. Анхдугаар чуулганыг зохион байгуулах:

1/ Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 17.1-д заасны дагуу Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн товлосон өдөр анхдугаар чуулганы үйл ажиллагаа эхлэх;

2/ Анхдугаар чуулганы хуралдааныг Улсын Их Хурлын даргыг сонгох хүртэл тухайн сонгуулиар сонгогдсон насаар хамгийн ахмад гишүүн даргална. Насаар хамгийн ахмад гишүүн даргалах боломжгүй бол хуралдаанд оролцсон насаар ахмад дараагийн гишүүн даргалах;

3/Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга Улсын Их Хурлын ээлжит сонгуулийн дүн, сонгогдсон гишүүдийн бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх тухай илтгэл тавина. Илтгэлтэй холбогдуулан асуулт, хариулт, хэлэлцүүлэг явуулахгүй байх;

4/Тангараг өргөснөөр Улсын Их Хурлын гишүүдийн бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх тухай Улсын Их Хурлын тогтоол батлагдсанд тооцох;

5/Улсын Их Хурлын даргыг хэлэлцүүлэггүйгээр сонгох бөгөөд гишүүд саналаа илээр гаргаж хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар дэмжсэн бол Улсын Их Хурлын даргыг сонгох тухай Улсын Их Хурлын тогтоол батлагдсанд тооцох.

Хоёр. Ерөнхий сайдыг томилох, Засгийн газрын гишүүнийг томилох тухай Ерөнхий сайдын танилцуулгыг сонсох, Засгийн газрын гишүүн Улсын Их Хуралд тангараг өргөх:

1/Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу нэр дэвшүүлсэн хүнийг Ерөнхий сайдаар томилох саналыг Ерөнхийлөгч Улсын Их Хуралд оруулснаас хойш Төрийн байгуулалтын байнгын хороо ажлын 3 өдрийн дотор хуралдаанаараа хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргах;

2/Нэгдсэн хуралдаан Ерөнхийлөгчийн санал, Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг сонсож, Ерөнхий сайдыг томилох асуудлаар ил санал хураалт явуулж, нэр дэвшигчийг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн бол түүнийг Ерөнхий сайдаар томилж, энэ тухай тогтоол батлагдсанд тооцох;

3.Нэр дэвшүүлсэн хүнийг Ерөнхий сайдаар томилох Ерөнхийлөгчийн саналыг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжээгүй бол Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу дахин нэр дэвшүүлсэн хүнийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч 5 хоногийн дотор Улсын Их Хуралд оруулах;

4/ Ерөнхий сайд томилогдсоноосоо хойш ажлын 14 өдрийн дотор Засгийн газрын бүтцийн тухай болон Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

5/ Ерөнхий сайд Засгийн газрын гишүүнээр томилох асуудлыг чуулганы нэгдсэн хуралдаанд хүн нэг бүрээр танилцуулах, гишүүд үг хэлж дууссанаар Засгийн газрын гишүүнийг Улсын Их Хуралд танилцуулсанд тооцох бөгөөд Улсын Их Хурлаас аливаа шийдвэр гаргахгүй;

6/Засгийн газрын гишүүн томилогдсоноосоо хойш ажлын 3 өдрийн дотор Улсын Их Хуралд тангараг өргөх ба тангараг өргөх ёслолын журмыг Улсын Их Хурлын дарга батлах.

Гурав. Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг шинэчлэн тогтоох эсэх:

1/Төрийн байгуулалтын байнгын хороо хуралдааны дэгийг шинэчлэн батлах эсэх асуудлыг анхдугаар чуулганы хугацаанд хэлэлцэж, санал, дүгнэлтээ нэгдсэн хуралдаанд оруулна. Улсын Их Хурлын гишүүдийн олонх хуралдааны дэгийг шинэчлэн тогтоох шаардлагагүй гэж үзсэн бол өмнөх Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийн хугацаанд мөрдөж байсан хуралдааны дэгийг тухайн сонгуулиар байгуулагдсан Улсын Их Хурлын хуралдааны дэг гэж хүлээн зөвшөөрсөнд тооцох.

Дөрөв. Хуулийн төслийг хэлэлцэн батлах:

1/Хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх, анхны хэлэлцүүлэг, эцсийн хэлэлцүүлэг, хуулийн төслийг эцэслэн батлах гэсэн 4 үе шаттайгаар хэлэлцэн батлах;

2/нэгдсэн хуралдаан тухайн төслийн талаар олон нийтээс санал авахаар шийдвэрлэсэн бол холбогдох Байнгын хороо уг ажлыг анхны хэлэлцүүлэг явуулахаас өмнө олон нийтээс санал авах ажлыг зохион байгуулах;

3/холбогдох Байнгын хороо хэлэлцүүлгийн явцад төслийн талаар Тамгын газраар эрх зүйн дүн шинжилгээ хийлгэн дүгнэлт гаргуулах;

4/Байнгын хороо анхны хэлэлцүүлгийн төслийн зүйл бүрээр хэлэлцэх;

5/Байнгын хороо төслийн эцсийн хэлэлцүүлгийн санал хураалтын дүнд үндэслэн эцэслэн батлуулах төслийн хувилбарыг бэлтгэж нэгдсэн хуралдаанд оруулна. Нэгдсэн хуралдаанд хуулийн төслийг эцэслэн батлах санал хураалт явуулах бөгөөд Улсын Их Хурлын нийт гишүүний олонх дэмжсэн бол хууль эцэслэн батлагдсанд тооцох.

Хуулийн найм, Есдүгээр бүлгээр бусад асуудал, албан тушаалтны бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх, томилох, чөлөөлөх, огцруулах, эгүүлэн татах асуудлыг хэлэлцэх журмуудад зохих өөрчлөлтүүдийг тусгасан.

Ерөнхий сайдын мэдээлэл, гишүүний асуулга, асуултын хариуг сонсох, Засгийн газар, холбогдох байгууллагын тайлан, мэдээлэл, илтгэлийг сонсох, хэлэлцэх журмуудад зохих өөрчлөлтүүдийг оруулжээ.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар хуралдааны дэгийг сахих, хэлэлцүүлгийг үр дүнтэй, шинжлэх ухааны үндэс, баримт нотолгоонд үндэслэсэн мэтгэлцээнд тулгуурлан явуулах, хуралдааны дэгийг тайлбарлах, хэрэглэх асуудлыг бүрэн шийдвэрлэх боломжтой болно гэж хууль санаачлагч үзжээ.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы дэгийн тухай хуулийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн үзэл санаа, олон улсын чиг хандлагад тохируулан шинэчилсэн найруулга хэлбэрээр боловсруулсан учир цагдаа, дотоодын цэргийн байгууллага, алба хаагчдын үйл ажиллагаанд хэрэглэх, мэдлэг олгох зорилгоор энэхүү мэдээллийг боловсрууллаа.

Хуулийг <https://www.legalinfo.mn/law/details/15412?lawid=15412> холбоосоор орж дэлгэрэнгүй үзнэ үү.

---oOo---

ГУРАВ:ХУУЛИЙН БҮТЭЦ

№	Бүлэг	Зохицуулсан харилцаа
1	Нэгдүгээр бүлэг Нийтлэг үндэслэл	<p>1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт</p> <p>2 дугаар зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль тогтоомж</p> <p>3 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны үндсэн зарчим</p> <p>4 дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт</p> <p>5 дугаар зүйл. Хуралдааны дэгээр зохицуулаагүй асуудлыг хэлэлцэх журам</p> <p>6 дугаар зүйл. Онцгой нөхцөлд хэрэглэх хуралдааны дэг</p> <p>7 дугаар зүйл. Цахим хуралдааны дэг</p> <p>8 дугаар зүйл. Хуралдааны дэгд өөрчлөлт оруулах</p> <p>9 дүгээр зүйл. Хуралдааны зохион байгуулалтын нийтлэг журам</p> <p>10 дугаар зүйл. Ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлыг тогтоох журам</p> <p>11 дүгээр зүйл. Хуралдааны ирц</p> <p>12 дугаар зүйл. Нээлттэй, хаалттай хуралдаан</p> <p>13 дугаар зүйл. Гишүүн хуралдаанд асуулт асуух, үг хэлэх журам</p> <p>14 дүгээр зүйл. Санал хураалт явуулах ерөнхий журам</p> <p>15 дугаар зүйл. Хуралдаанаас завсарлага авах</p> <p>16 дугаар зүйл. Хуралдаан даргалагчийн эрх, үүрэг</p> <p>17 дугаар зүйл. Хуралдааны дэг сахиулах</p> <p>18 дугаар зүйл. Хуралдааны дэг зөрчсөн гишүүнд хүлээлгэх хариуцлага</p> <p>19 дүгээр зүйл. Өргөн мэдүүлсэн төслийн талаар мэдээлэх</p> <p>20 дугаар зүйл. Хууль санаачлагч төслөө татан авах журам</p> <p>21 дүгээр зүйл. Улсын Их Хурлын чуулганаар төслийг нэн яаралтай хэлэлцүүлэх</p>
2	Хоёрдугаар бүлэг Анхдугаар чуулган	<p>22 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын анхдугаар чуулган</p> <p>23 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын даргыг сонгох</p> <p>24 дүгээр зүйл.Улсын Их Хуралд нам, эвслийн бүлэг байгуулагдсан тухай мэдээлэх</p> <p>25 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын дэд даргыг сонгох</p>

		<p>26 дугаар зүйл.Байнгын болон дэд хороо байгуулах журам</p> <p>27 дугаар зүйл.Байнгын болон дэд хорооны даргыг сонгох журам</p> <p>28 дугаар зүйл.Ерөнхий сайдыг томилох асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>29 дүгээр зүйл.Засгийн газрын бүтцийн тухай болон Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуулийн төслийг хэлэлцэн батлах</p> <p>30 дугаар зүйл.Засгийн газрын гишүүнийг томилох тухай Ерөнхий сайдын танилцуулгыг сонсох</p> <p>31 дүгээр зүйл.Засгийн газрын гишүүн Улсын Их Хуралд тангараг өргөх</p> <p>32 дугаар зүйл.Чуулганы хуралдааны дэгийг шинэчлэн тогтоох эсэх</p>
3	<p>Гуравдугаар бүлэг Хуулийн төсөл хэлэцэн батлах</p>	<p>33 дугаар зүйл.Хууль санаачлагч хуулийн төслөө танилцуулах, түүнийг төлөөлөх</p> <p>34 дүгээр зүйл.Хуулийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шат</p> <p>35 дугаар зүйл.Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлэг явуулах</p> <p>36 дугаар зүйл.Нэгдсэн хуралдаанаар хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлэг явуулах</p> <p>37 дугаар зүйл.Төслийн талаар олон нийтээс санал авч, хэлэлцэх журам</p> <p>38 дугаар зүйл.Эрх зүйн дүн шинжилгээ хийж дүгнэлт гаргах</p> <p>39 дүгээр зүйл.Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлэг явуулах</p> <p>40 дүгээр зүйл.Байнгын хороо хуулийн төслийн талаар санал, дүгнэлт гаргах хүрээ хязгаар</p> <p>41 дүгээр зүйл.Нэгдсэн хуралдаанаар хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлэг явуулах</p> <p>42 дугаар зүйл.Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлэг явуулах</p> <p>43 дугаар зүйл.Нэгдсэн хуралдаанаар хуулийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлэг явуулах</p> <p>44 дүгээр зүйл.Хуулийн төслийг эцэслэн батлах</p>
4	<p>Дөрөвдүгээр бүлэг Хууль, тогтоолыг ёсчлох</p>	<p>45 дугаар зүйл.Хууль, тогтоолын эцсийн найруулгыг Улсын Их Хуралд танилцуулах, ёсчлох</p>
5	<p>Тавдугаар бүлэг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт,</p>	<p>46 дугаар зүйл.Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэх</p>

	<p>өөрчлөлт оруулах төсөл хэлэлцэх журам</p>	<p>47 дугаар зүйл.Нэг дэх хэлэлцүүлэгт бэлтгэх 48 дугаар зүйл.Нэг дэх хэлэлцүүлэг явуулах 49 дүгээр зүйл.Хоёр дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх 50 дугаар зүйл.Хоёр дахь хэлэлцүүлэг явуулах 51 дүгээр зүйл.Гурав дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэх 52 дугаар зүйл.Гурав дахь хэлэлцүүлэг явуулах 53 дугаар зүйл.Ард нийтийн санал асуулгаар Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх 54 дүгээр зүйл.Ард нийтийн санал асуулгын дүнг Улсын Их Хуралд танилцуулах</p>
<p>6</p>	<p>Зургадугаар бүлэг Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төслийг хэлэлцэн батлах</p>	<p>55 дугаар зүйл.Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төслийг хэлэлцэх үе шат, хэлэлцүүлгийн ерөнхий журам 56 дугаар зүйл.Байнгын хорооны хуралдаанаар бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төслийг хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлэг явуулах 57 дугаар зүйл.Нэгдсэн хуралдаанаар бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төслийг хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлэг явуулах 58 дугаар зүйл.Байнгын хорооны хуралдаанаар бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төслийн анхны хэлэлцүүлэг явуулах 59 дүгээр зүйл.Нэгдсэн хуралдаанаар бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төслийн анхны хэлэлцүүлэг явуулах 60 дугаар зүйл.Байнгын хорооны хуралдаанаар бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлэг явуулах 61 дүгээр зүйл.Нэгдсэн хуралдаанаар бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлэг явуулах 62 дугаар зүйл.Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр хэлэлцэх</p>
<p>7</p>	<p>Долдугаар бүлэг Төсвийн хүрээний мэдэгдэл, улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө, мөнгөний бодлого хэлэлцэх журам</p>	<p>63 дугаар зүйл.Төсвийн хүрээний мэдэгдлийг хэлэлцэх 64 дүгээр зүйл.Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө, мөнгөний бодлого хэлэлцэх үе шат 65 дугаар зүйл.Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар төслийг хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлэг явуулах 66 дугаар зүйл.Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар төслийн анхны хэлэлцүүлэг явуулах</p>

		67 дугаар зүйл. Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар төслийн эцсийн хэлэлцүүлэг явуулах
8	Наймдугаар бүлэг Улсын төсөв, түүний гүйцэтгэлийг хэлэлцэх журам	68 дугаар зүйл. Улсын төсвийн төслийг хэлэлцэх үе шат 69 дүгээр зүйл. Төсвийн төслийн нэг дэх хэлэлцүүлэг 70 дугаар зүйл. Төсвийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлэг 71 дүгээр зүйл. Төсвийн төслийн гурав дахь хэлэлцүүлэг 72 дугаар зүйл. Төсвийн төслийн дөрөв дэх хэлэлцүүлэг 73 дугаар зүйл. Төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланг хэлэлцэх
9	Есдүгээр бүлэг Бусад асуудал хэлэлцэх журам	74 дүгээр зүйл. Ард нийтийн санал асуулга явуулах саналыг хэлэлцэх 75 дугаар зүйл. Хоёр болон олон талт олон улсын гэрээ байгуулах санал, гэрээний төслийг Улсын Их Хуралтай урьдчилан зөвшилцөх 76 дугаар зүйл. Олон талт олон улсын гэрээнд нэгдэн орох санал, гэрээг Улсын Их Хуралтай урьдчилан зөвшилцөх, хэлэлцүүлэх 77 дугаар зүйл. Хоёр талт олон улсын гэрээг соёрхон батлах асуудлыг хэлэлцэх 78 дугаар зүйл. Олон талт олон улсын гэрээг соёрхон батлах асуудлыг хэлэлцэх 79 дүгээр зүйл. Гадаад улсыг хүлээн зөвшөөрөх, түүнтэй дипломат харилцаа тогтоох, цуцлах тухай асуудлыг хэлэлцэх 80 дугаар зүйл. Хилийн чанадад ажиллах Дипломат төлөөлөгчийн газрыг шинээр нээн ажиллуулах, түвшин, байршлыг нь тогтоох саналыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөх 81 дүгээр зүйл. Хилийн чанадад ажиллах Дипломат төлөөлөгчийн газрыг шинээр нээн ажиллуулах, түвшин, байршлыг нь тогтоох тухай тогтоолын төсөл хэлэлцэх 82 дугаар зүйл. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг хэлэлцэх журам 83 дугаар зүйл. Албан тушаалтан Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх асуудлаар гаргасан Цэцийн дүгнэлтийг хэлэлцэх

		<p>84 дүгээр зүйл.Албан тушаалтныг огцруулах, эгүүлэн татах эсэх асуудлаар гаргасан Цэцийн дүгнэлтийг хэлэлцэх</p> <p>85 дугаар зүйл.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцийн тогтоолоор хууль, тогтоолын зарим зүйл, хэсэг, заалт хүчингүй болсонтой холбогдуулан хууль, тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах эсэх асуудлыг хэлэлцэх журам</p> <p>86 дугаар зүйл.Цэцэд хүсэлт гаргах</p> <p>87 дугаар зүйл.Цэцийн хуралдаанд оролцох итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч томилох, тайлбар гаргах</p> <p>88 дугаар зүйл.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн хориг хэлэлцэх</p> <p>89 дүгээр зүйл.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тайланг сонсох</p> <p>90 дүгээр зүйл.Онц болон дайны байдал зарлах, цуцлах тухай асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>91 дүгээр зүйл.Улсын Их Хурал тарах асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>92 дугаар зүйл.Ээлжит бус сонгууль товлон зарлах</p> <p>93 дугаар зүйл.Улсын Их Хурал шийдвэр гаргахаар хуульд тусгайлан заасан бусад асуудал хэлэлцэх</p> <p>94 дүгээр зүйл.Улсын Их Хурал бусад асуудлаар шийдвэр гаргах</p>
10	<p>Аравдугаар бүлэг Албан тушаалтны бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх, томилох, чөлөөлөх, огцруулах, эгүүлэн татах асуудлыг хэлэлцэх журам</p>	<p>95 дугаар зүйл.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх тухай асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>96 дугаар зүйл.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх, огцруулах асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>97 дугаар зүйл.Ерөнхий сайдыг томилох асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>98 дугаар зүйл.Ерөнхий сайдыг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>99 дүгээр зүйл.Ерөнхий сайдыг огцруулах асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>100 дугаар зүйл.Ерөнхий сайдад тодорхой асуудлаар итгэл хүлээлгэх эсэх асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>101 дүгээр зүйл.Засгийн газрын гишүүнийг чөлөөлөх, огцруулах, томилох талаар Улсын Их Хуралд танилцуулах журам</p> <p>102 дугаар зүйл.Цэцийн гишүүнийг томилох асуудлыг хэлэлцэх журам</p>

		<p>103 дугаар зүйл.Цэцийн гишүүнийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх, эгүүлэн татах асуудлыг хэлэлцэх</p> <p>104 дүгээр зүйл.Улсын дээд шүүхийн шүүгчдийг Улсын Их Хуралд танилцуулах журам</p> <p>105 дугаар зүйл.Улсын ерөнхий прокурор, түүний орлогчийг томилох саналыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөх</p> <p>106 дугаар зүйл.Гадаад улсад суух бүрэн эрхт төлөөлөгчийн газрын тэргүүнийг томилох, эгүүлэн татах саналыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөх</p> <p>107 дугаар зүйл.Зэвсэгт хүчний жанжин штабын даргыг томилох саналыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөх</p> <p>108 дугаар зүйл.Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх асуудлыг хэлэлцэх журам</p>
11	Арваннэгдүгээр бүлэг Ерөнхий сайдын мэдээлэл, гишүүний асуулга, асуултын хариуг сонсох	<p>109 дүгээр зүйл.Ерөнхий сайд нэгдсэн хуралдаанд мэдээлэл хийх</p> <p>110 дугаар зүйл.Гишүүний асуулгын хариуг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэх</p> <p>111 дүгээр зүйл.Гишүүний асуултын хариуг хэлэлцэх</p>
12	Арванхоёрдугаар бүлэг Засгийн газар, холбогдох бусад байгууллагын тайлан, мэдээлэл, илтгэлийг сонсох, хэлэлцэх	<p>112 дугаар зүйл.Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хэрэгжилт, Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний биелэлтийг хэлэлцэх</p> <p>113 дугаар зүйл.Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын үйл ажиллагааны тайланг хэлэлцэх</p> <p>114 дүгээр зүйл.Хуулиар тусгайлан заасан мэдээлэл, тайлан, илтгэл, танилцуулга сонсох, хэлэлцэх</p> <p>115 дугаар зүйл.Байнгын хорооны хуралдаанаар мэдээлэл сонсох</p>
13	Арвангуравдугаар бүлэг Нийтийн сонсгол зохион байгуулах журам	<p>116 дугаар зүйл.Нийтийн сонсгол</p> <p>117 дугаар зүйл.Нийтийн сонсголын бэлтгэл хангах</p> <p>118 дугаар зүйл.Нийтийн сонсголд ажиглагчийг оролцуулах</p> <p>119 дүгээр зүйл.Нийтийн сонсгол даргалагчийг томилох</p> <p>120 дугаар зүйл.Нийтийн сонсгол зохион байгуулах журам</p> <p>121 дүгээр зүйл.Нийтийн сонсголыг хаалттай явуулах</p>

14	Арвандөрөвдүгээр бүлэг Бусад асуудал	122 дугаар зүйл. Чуулганы хуралдааныг нэвтрүүлэх, мэдээлэх журам 123 дугаар зүйл. Чуулганы хуралдааны тэмдэглэл хөтлөх, түүнийг хадгалах журам 124 дүгээр зүйл. Хуралдааны тэмдэглэлийг ашиглах, хадгалах журам 125 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох
----	--	--

ДӨРӨВ:ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗОХИЦУУЛАЛТААС

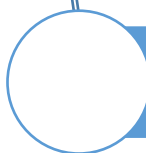
Хуулийн зорилго /1 дүгээр зүйл/

Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Их Хурал /цаашид “Улсын Их Хурал” гэх/-ын чуулганы нэгдсэн, Байнгын, дэд, түр хорооны хуралдааныг зохион байгуулах, хуралдаанаар хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл, тодорхой асуудал хэлэлцэх, санал хураах, шийдвэр гаргахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны үндсэн зарчим /3 дугаар зүйл/

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаан хууль дээдлэх, нээлттэй, ил тод байх, асуудлыг хэлэлцэхэд чөлөөтэй, эрх тэгш оролцоог хангах, цөөнхийн эрхийг хүндэтгэх, хэлэлцүүлгийн горим ойлгомжтой, тодорхой байх, олонхын саналаар шийдвэр гаргах зарчимд үндэслэнэ.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг /цаашид “хуралдааны дэг” гэх/-ээр тусгайлан зохицуулаагүй асуудлыг хэлэлцэх дэгийг Улсын Их Хурал өөрөө тогтооно.

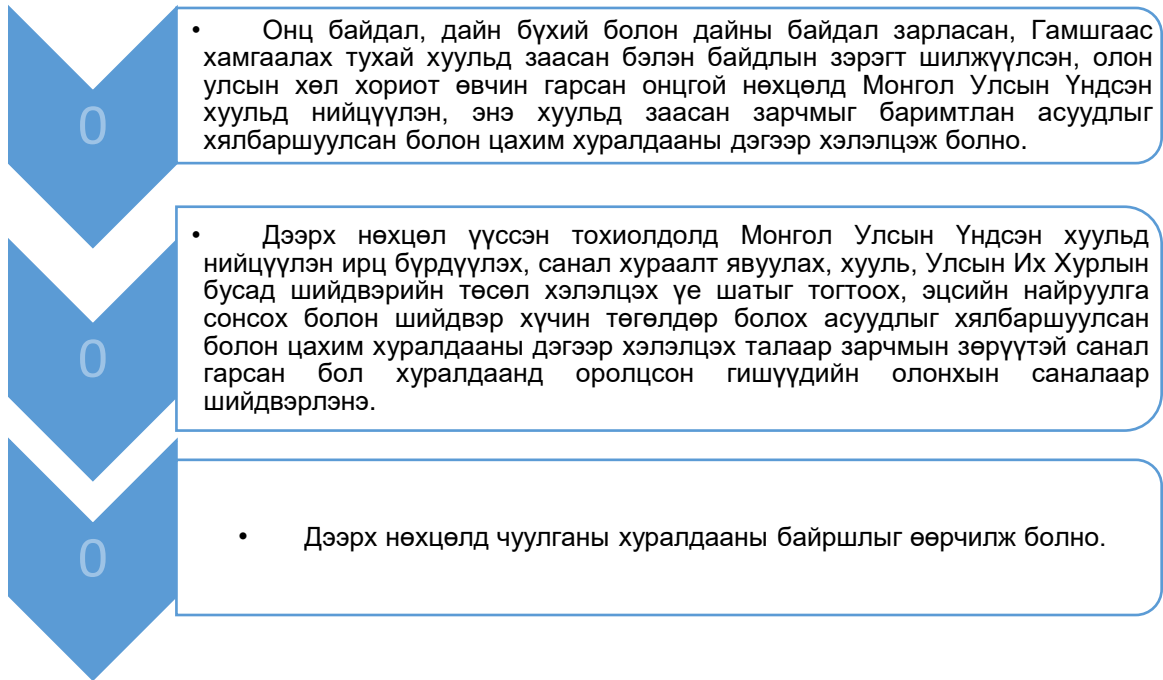

Хялбаршуулсан хуралдааны дэгийг энэ хуульд заасны дагуу Улсын Их Хурал батална.

Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт /4 дүгээр зүйл/

№	Нэршил	Тайлбар
1	Чуулганы хуралдаан	Их Хурлын чуулганы нэгдсэн, Байнгын, дэд, түр хорооны хуралдаан
2	Зөвлөл	Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 14.3-т заасан Улсын Их Хурлын дэргэд ажиллах зөвлөл
3	Горимын санал	Их Хурлын гишүүнээс зөвхөн хэлэлцэж байгаа асуудлаар болон асуудлыг хэлэлцэх дараалал, журмын талаар гаргасан санал
4	Зарчмын зөрүүтэй санал	Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөлд өөрчлөлт оруулахтай той бичгээр гаргасан санал
5	Найруулгын санал	Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийн үзэл баримтлал, зарчмыг алдагдуулахгүйгээр зүйл, хэсэг, заалтыг уялдуулан дэс ал, бүтцэд өөрчлөлт оруулах, нэр томъёог жигдлэх, үг, өгүүлбэр, ийг монгол хэлний дүрэмд нийцүүлэхтэй холбоотой санал
6	Хуулийн төслийг эцэслэн батлах	Урьд заасан хуулийн төсөл хэлэлцэх дөрөв дэх үе шатанд төслийг батлах санал хураалт

Онцгой нөхцөлд хэрэглэх хуралдааны дэг /6 дугаар зүйл/

Цахим хуралдааны дэг /7 дугаар зүйл/

1/Чуулганы хуралдаан /цаашид “хуралдаан” гэх/-ыг цахим хуралдааны программ ашиглан зохион байгуулах бөгөөд цахим хуралдааны программ нь Улсын Их Хурлын гишүүд, ажлын хэсгийн гишүүд байршлаасаа үл хамааран дүрсээ харан нэгэн зэрэг сонсох болон ярих, санал өгөх боломжтой байна.

2/Хуралдааны зарыг албан ёсны цахим шуудан болон холбооны хэрэгсэл ашиглан Улсын Их Хурлын гишүүн /цаашид “гишүүн” гэх/-д мэдэгдэнэ.

3/Гишүүн товлосон цагт цахим хуралдааны программын ирцэд бүртгүүлэн хуралдаанд оролцох үүрэгтэй. Гишүүн хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр товлосон цагт ирцэд бүртгүүлээгүй бол энэ хуулийн 18.1-д заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

4/Хэлэлцэх асуудлын материалыг албан ёсны цахим шуудангаар илгээж, Улсын Их Хурлын цахим хуудсанд байршуулна.

5/Хуралдаанд Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 14.4-т заасан Зөвлөлийн гишүүд биечлэн хуралдааны танхимд, бусад гишүүд хуралдааны танхим, эсхүл албан өрөөнөөсөө, хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас хуралдаан даргалагчид урьдчилан мэдэгдсэн бол тухайн байгаа газраасаа цахим хуралдааныг хэвийн явуулахад саад учруулахгүйгээр оролцоно.

6/Хуралдаанд тухайн хэлэлцэж байгаа асуудлыг боловсруулахад оролцсон ажлын хэсэг, Улсын Их Хурлын Тамгын газар /цаашид “Тамгын газар” гэх/-ын холбогдох ажилтан оролцож болно.

7/Тухайн өдрийн хуралдаан эхлэхэд цахим хуралдааны программд бүртгүүлсэн гишүүнийг хуралдаанд хүрэлцэн ирснээр тооцож, хуралдааны ирцэд бүртгэнэ.

8/Хуралдааны үед нам, эвслийн бүлэг тухайн хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдуулан завсарлага авахаар бол хуралдаан даргалагч тухайн үеийн нөхцөл байдалтай уялдуулан завсарлагын хугацааг тогтооно.

9/Гишүүн хуралдаанд үг хэлж, байр сууриа илэрхийлэх, тайлбар хийх, асуулт асуухдаа цахим хуралдааны программын мэдээлэл солилцох хэсэгт бичвэр томьёоллоор мэдэгдэн дараалалд орж хуралдаан даргалагчийн зөвшөөрлөөр чанга яригч нээгдэхэд үг хэлж, асуулт асууна.

10/Онцгой нөхцөлд цахимаар хуралдаж байгаа үед асуулт асуух хугацаа 2 минутаас илүүгүй, хариулт, тайлбар хангалтгүй гэж үзвэл тухайн гишүүний саналаар нэг удаа 1 минутаас илүүгүй хугацаагаар нэмэлт асуулт асууж, тайлбар авах бөгөөд үг хэлэх хугацаа 3 минутаас илүүгүй байхаар тогтооно. Нам, эвслийн бүлэг, гишүүд шаардлагатай гэж үзвэл саналаа нэгтгэн асуулт асууж, саналаа илэрхийлж болно.

11/Хуралдаанаар хэлэлцэж байгаа асуудлаар ил санал хураалт явуулах бөгөөд хуралдаан даргалагч санал хураалтын цагийг урьдчилан мэдэгдэнэ.

12/Санал хураалтыг цахим хэлбэрээр, эсхүл гар өргөж явуулна. Санал хураалтын дүнг хуралдаан даргалагч нэгтгэн танилцуулна.

13/Нууц санал хураалтыг зөвхөн санал хураах хуудсаар явуулна.

14/Энэ хуулийн 6.1-д заасан нөхцөлд хаалттай хуралдаан явуулах дэгийг тусгайлан зохицуулна.

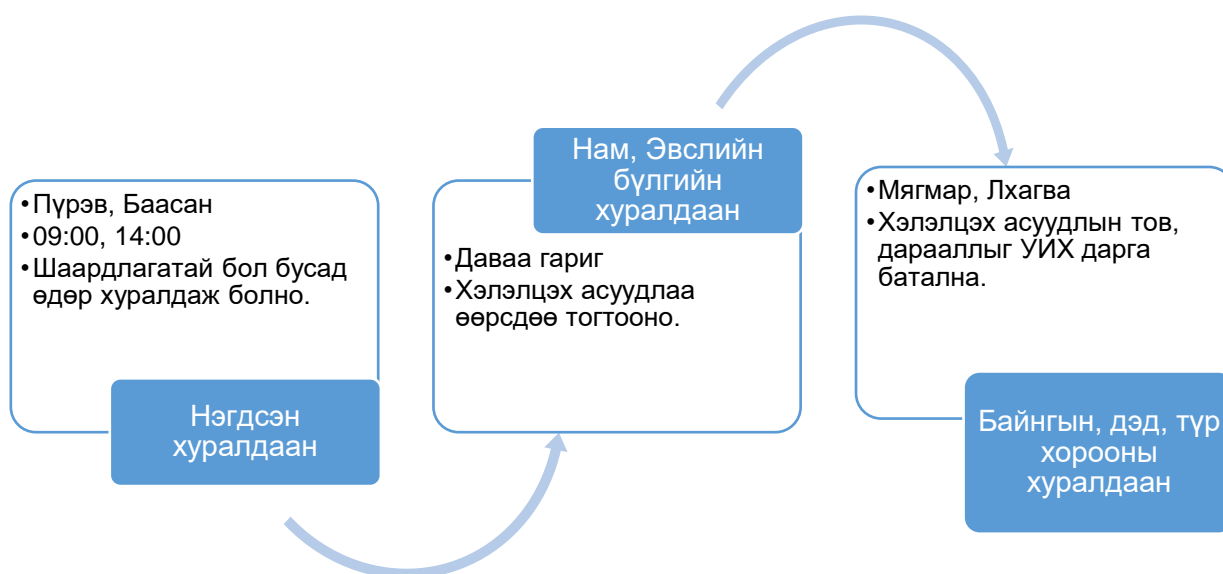
15/Хуралдааны дэг зөрчсөн болон цахим хуралдааны программын мэдээлэл солилцох хэсэгт хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдолгүй үг бичих, цахим хуралдааныг хэвийн явуулахад саад учруулсан үйлдэл гаргавал гишүүнд хуралдаан даргалагч сануулах, сануулга авсан гишүүн дахин зөрчил гаргавал түүний тухайн өдрийн хуралдааны туршид, эсхүл тухайн хэлэлцэж байгаа асуудлаар асуулт асуух, үг хэлэх эрхийг нь хасах, цахим хуралдааны программын мэдээлэл солилцох хэсэгт бичих, үг хэлэх эрхийг нь 3 цаг хүртэл хугацаагаар хасаж, энэ тухайгаа мэдэгдэнэ.

16/Цахим хуралдаанд энэ хуулийн 11.5, 14.3 дахь хэсгийг баримтлахгүй.

17/Хуралдааны явцыг дуу, дүрс бичлэг, мэдээллийн бусад техник хэрэгсэл ашиглан энэ хуульд заасны дагуу Тамгын газраас баримтжуулна.

18/Энэ хуульд заасны дагуу ирц, санал хураалтад оролцсон Улсын Их Хурлын гишүүний саналаа илэрхийлсэн талаарх баримтыг тухайн асуудлыг хэлэлцсэн хувийн хэрэгт хавсаргана.

Хуралдааны зохион байгуулалтын нийтлэг журам /9 дүгээр зүйл/

Хуралдааны ирц /11 дүгээр зүйл/

Хуралдааныг гишүүдийн олонх хүрэлцэн ирснээр хүчинтэйд тооцно.

Гишүүн өвчтэй буюу өвчтэй хүн асарсан, гадаад, дотоод томилолтоор явсан, түүнчлэн хурал, зөвлөгөөнд зайлшгүй оролцох шаардлагатай байсан бол хүндэтгэх шалтгаантай гэж үзэх бөгөөд хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр хуралдаанд ирээгүй бол хуралдаан тасалсанд тооцно.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн тодорхой заалтыг илтэд зөрчсөн асуудал хэлэлцсэн, эсхүл Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахыг эсэргүүцэхээс бусад шалтгаанаар нам, эвслийн бүлэг, гишүүн хуралдаанд оролцохгүй байх буюу түүнийг орхиж гарахыг хориглоно.

Нээлттэй хаалттай хуралдаан /12 дугаар зүйл/

Нээлттэй

Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хуралдааныг нээлттэйгээр зохион байгуулна.

Хаалттай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 22.2-т заасан асуудлыг нууцын горимоор хаалттай хуралдаанаар хэлэлцэнэ.

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 22.3-т заасны дагуу хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар асуудлыг хаалттай хуралдаанаар хэлэлцэж болно.

Гишүүн хуралдаанд асуулт асуух, үг хэлэх журам /13 дугаар зүйл/

Асуулт асуухаа урьдчилан мэдэгдэж асуулт асуух дараалалд орох

Асуулт асуух хугацаа 4 минутаас илүүгүй, нэмэлт асуулт асуух хугацаа 1 минутаас илүүгүй байх бөгөөд хариулт, тайлбар хангалтгүй гэж тухайн гишүүн үзвэл 1 минутаас илүүгүй

Хуралдаан даргалагч зөвшөөрөл өгөөгүй байхад асуулт асуухгүй байх

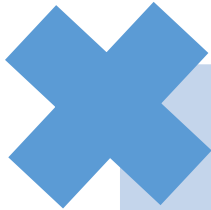
Үг хэлэхээ урьдчилан мэдэгдэж үг хэлэх дараалалд орох

Үг хэлэх хугацаа 5 минутаас илүүгүй байх

Хуралдаан даргалагч тухайн өдрийн хуралдааныг нээж, хэлэлцэх асуудалтай холбоотой гишүүнээс ирүүлсэн горимын саналыг танилцуулж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.

Хуралдаан даргалагч урьдчилан мэдэгдэж, дараалалд орсон гишүүдийн нэрсийн дагуу асуулт асуух, үг хэлэх зөвшөөрөл өгнө.

Гишүүн хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдуулан нэгдсэн хуралдаанд өөрийн үзэл бодол, байр сууриа илэрхийлж үг хэлнэ.

-Гишүүн асуулт асуух, үг хэлэхдээ бүдүүлэг үг хэллэг хэрэглэх, бусдыг доромжлох, нэр төрийг нь гутаах, гүтгэхийг хориглоно.

-Гишүүн асуулт асуух, үг хэлэх эрхээ бусад гишүүнд шилжүүлэхгүй.

-Гишүүн үнэн, бодитой, судалгаанд суурилсан мэдээлэлд тулгуурлаж үг хэлнэ.

-Хууль, тогтоолын төсөл хэлэлцэхэд гишүүний асуултад хууль санаачлагч хариулж тайлбар хийнэ.

-Тайлбар хийж, асуултад хариулж байгаа албан тушаалтан үнэн зөв мэдээлэл өгөх, асуултад товч, тодорхой хариулах үүрэгтэй бөгөөд гишүүн хариултыг хангалтгүй, эргэлзээтэй гэж үзвэл тухайн асуултын хариуг 2 хоногийн дотор бичгээр өгөхийг шаардах эрхтэй.

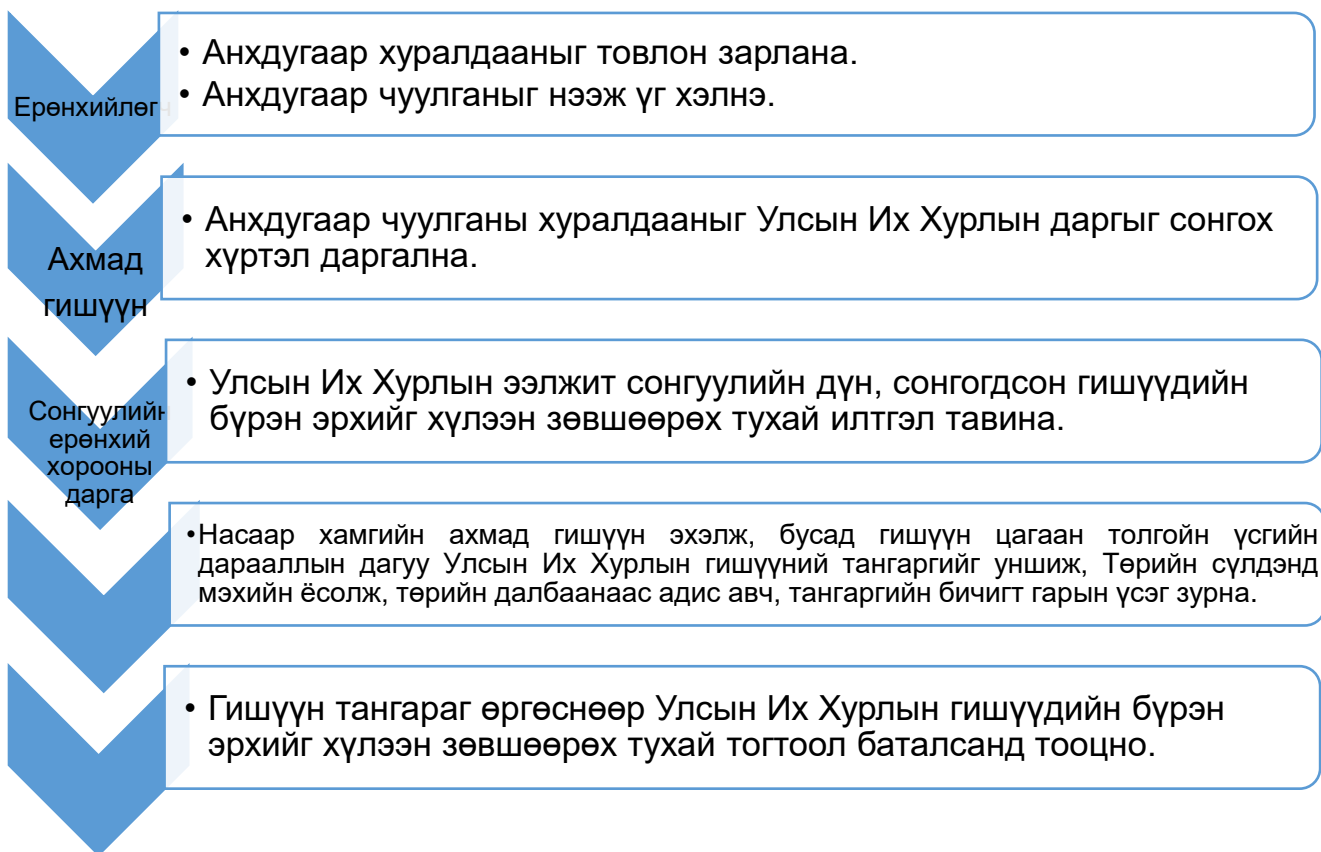
Хуралдаан даргалагчийн эрх, үүрэг /16 дугаар зүйл/

№	Эдлэх эрх
1	Хуралдааны бэлтгэлийг хангах;
2	Хуралдааныг товлосон цагт эхлүүлж, хуралдааны дэгийн дагуу зохион байгуулах;
3	Саналаа ирүүлсэн дарааллыг баримтлан гишүүдэд асуулт асуух, үг хэлэх зөвшөөрөл өгөх;
4	Гишүүдээс гаргасан горимын саналаар санал хураалт явуулах;
5	Энэ хуулийн 13.14-т заасан хүмүүст гишүүдийн асуултад хариулах, тайлбар хийх зөвшөөрөл өгөх;
6	Санал хураалт явуулж, дүнг мэдээлэх;
7	Хуралдааны шийдвэрийг хэлбэржүүлэх, ёсчлох ажлыг зохион байгуулах;
8	Хүндэтгэн үзэх шалтгаантай гишүүнд чөлөө өгөх;

9		Илтгэл, танилцуулга сонсох, асуулт, хариулт явуулах, санал, дүгнэлт танилцуулах, санал хураах цагийг тогтоох;
10		Хуралдааны дэгийн биелэлтэд хяналт тавьж, гишүүдээс түүнийг биелүүлэхийг шаардах;
11		Хуралдааны дэг зөрчигчид энэ хуульд заасан арга хэмжээ авах;
12		Хууль тогтоомжид заасан бусад эрх, үүрэг.
13		Хуралдаан даргалагч горимын саналаар нэг удаа санал хураалт явуулна. Хуралдааны хэлэлцэх асуудалд ороогүй асуудлаар, мөн тухайн санал нь хуулиар тогтоосон журмыг зөрчиж байгаа бол санал хураалт явуулахыг хориглоно.
14		Хуралдаанаар нэг асуудлыг хэлэлцэж эхэлсэн боловч түүний хэлэлцүүлгийг горимын саналаар хойшлуулсан тохиолдолд хуралдаан даргалагч дараагийн асуудлыг хэлэлцүүлнэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ АНХДУГААР ЧУУЛГАН

Улсын Их Хурлын анхдугаар чуулган /22 дугаар зүйл/

Ерөнхий сайдыг томилох асуудлыг хэлэлцэх /28 дугаар зүйл/

1/Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин есдүгээр зүйлийн 2¹ дахь хэсэгт заасны дагуу нэр дэвшүүлсэн хүнийг Ерөнхий сайдаар томилох саналыг Монгол Улсын **Ерөнхийлөгч** Улсын Их

¹ Улсын Их Хуралд олонхи суудал авсан нам, эвслээс нэр дэвшүүлсэн хүнийг; аль ч нам, эвсэл олонхийн суудал аваагүй бол хамгийн олон суудал авсан нам, эвсэл бусад нам, эвсэлтэй зөвшилцөн олонхийг бүрдүүлж нэр дэвшүүлсэн хүнийг; бусад тохиолдолд Улсын Их Хуралд суудал авсан нам, эвсэл зөвшилцөн олонхийг бүрдүүлж нэр дэвшүүлсэн хүнийг Ерөнхий сайдаар томилох саналыг Ерөнхийлөгч тав хоногийн дотор Улсын Их Хуралд оруулна.

Хуралд оруулснаас хойш Төрийн байгуулалтын байнгын хороо ажлын **3 өдрийн дотор** хуралдаанаараа хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргана.

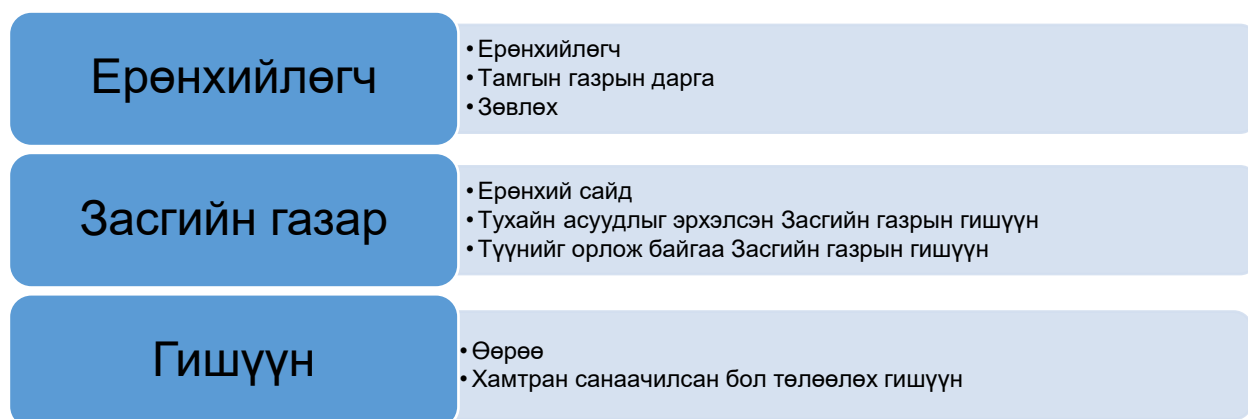
2/Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд гишүүд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санал, Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан, түүнчлэн нэр дэвшигчээс асуулт асууж, үг хэлж болно.

3/Нэгдсэн хуралдаан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санал, Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг сонсож, Ерөнхий сайдыг томилох асуудлаар **ил** санал хураалт явуулна. Нэр дэвшигчийг **хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн** бол Ерөнхий сайдыг томилох тухай тогтоол баталсанд тооцно.

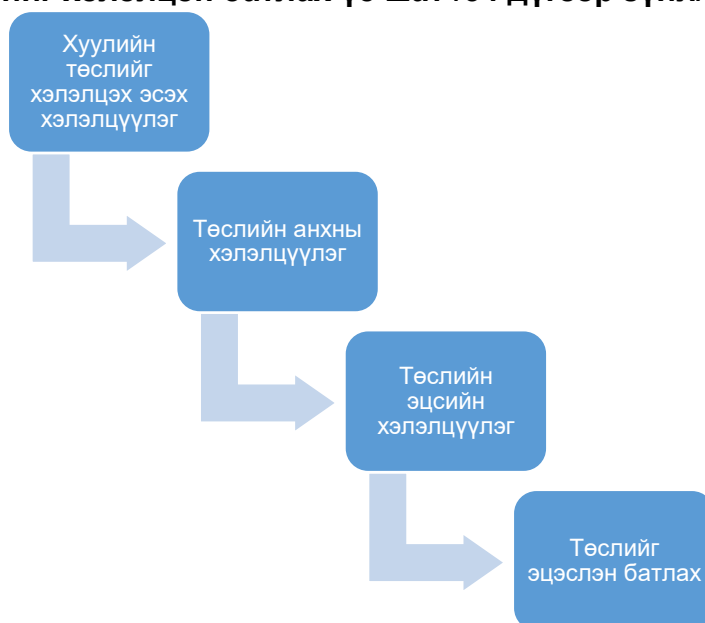
4/Нэр дэвшүүлсэн хүнийг Ерөнхий сайдаар томилох Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн саналыг нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжээгүй бол Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу дахин нэр дэвшүүлсэн хүнийг **Монгол Улсын Ерөнхийлөгч 5 хоногийн дотор** Улсын Их Хуралд оруулж, энэ хуулийн 28.1, 28.2, 28.3-т заасан журмаар шийдвэрлэнэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ ХЭЛЭЛЦЭН БАТЛАХ

Хууль санаачлагч хуулийн төслөө танилцуулах, түүнийг төлөөлөх /33 дугаар зүйл/

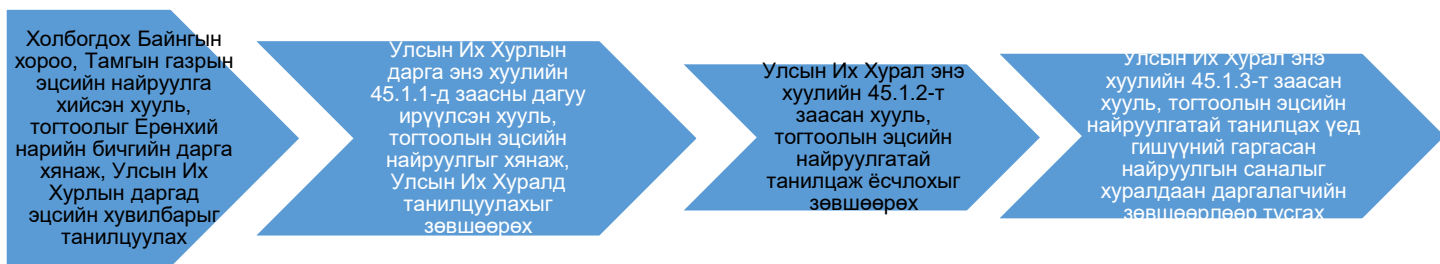

Хуулийн төслийг хэлэлцэн батлах үе шат /34 дүгээр зүйл/

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ХУУЛЬ, ТОГТООЛЫГ ЁСЧЛОХ

Хууль, тогтоолын эцсийн найруулгыг Улсын Их Хуралд танилцуулах, ёсчлох /45 дугаар зүйл/

ТАВДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТӨСӨЛ ХЭЛЭЛЦЭХ ЖУРАМ

Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэх /46 дугаар зүйл/

1/Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл /цаашид “Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл” гэх/-ийг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай хууль болон энэ хуульд заасан журмаар хэлэлцэнэ.

2/Байнгын хорооны хуралдаанд тухайн Байнгын хороонд харьяалагддаг нийт гишүүний олонх хүрэлцэн ирсэн бол түүнийг Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг хэлэлцэхэд хүчин төгөлдөр ирцтэй гэж үзнэ.

3/Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг хэлэлцэхэд энэ хуулийн 9.1, 9.3 дахь хэсэг хамаарахгүй.

4/Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг Байнгын хороо болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхэд гишүүний асуулт асуух хугацаа 8 минутаас илүүгүй, нэмэлт асуулт асуух хугацаа 2 минутаас илүүгүй, гишүүний асуултад хариулах хугацаа 8 минутаас илүүгүй, нэмэлт хариулт, тайлбар өгөх хугацаа 1 минутаас илүүгүй, гишүүн үг хэлэх хугацаа 10 минутаас илүүгүй, Байнгын хороо, нам, эвслийн бүлэг санал, дүгнэлтээ танилцуулах хугацаа 20 минутаас илүүгүй байна.

5/Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай хуулийн 11.3.5-д² заасны дагуу нууцаар санал хураахаар шийдвэрлэснээс бусад тохиолдолд ил санал хураалт явуулна.

6/Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл, хэлэлцүүлэгтэй холбоотой мэдээллийг нийтэд зарлан мэдээлэх, төслийг нийтэлж санал авах, түүнийг нэгтгэн судлах, хэлэлцүүлгийн явцад ирсэн саналыг нэгтгэн танилцуулах үйл ажиллагааг Төрийн байгуулалтын байнгын хороо болон Тамгын газар хариуцан зохион байгуулна.

7/Хуулиар Улсын Их Хурлаас батлах хугацааг нь тусгайлан заасан асуудлыг Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн хэлэлцүүлгийн дундуур хэлэлцэн шийдвэрлэж болно.

Ард нийтийн санал асуулгаар Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх /53 дугаар зүйл/

1/Ард нийтийн санал асуулгаар Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг Ард нийтийн санал асуулгын тухай хууль, Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу хэлэлцэнэ.

² Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд санал хураалтыг асуудлын шинж байдал, нөхцөл байдлыг харгалзан илээр, эсхүл нууцаар хурааж болох бөгөөд аль хэлбэрээр санал хураахыг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.

2/Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар Ард нийтийн санал асуулга явуулах тухай тогтоолын төслийг хэлэлцэж, Улсын Их Хурлын нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүйн саналаар батална.

3/Төрийн байгуулалтын байнгын хороо Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд заасан нэгдсэн хуралдааны хоёр дахь хэлэлцүүлгээр дэмжигдсэн саналыг өөрчлөх буюу хүчингүй болгох санал, дүгнэлт гаргах, гишүүн, цөөнх хоёр дахь хэлэлцүүлгээр батлагдсан саналаасаа зөрүүтэй болон өөр зүйл, хэсэг, заалт нэмэх санал гаргахыг тус тус хориглоно.

4/Төрийн байгуулалтын байнгын хороо ард нийтийн санал асуулгад оруулах төслийг дараах журмаар нэгдсэн хуралдааны нэг дэх хэлэлцүүлэгт бэлтгэнэ:

4.1.Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд заасан нэгдсэн хуралдааны хоёр дахь хэлэлцүүлгээр Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дөрөвний гурваас доошгүйн дэмжлэг авсан саналыг төсөлд нэмж тусган ард нийтийн санал асуулгад оруулах төсөл болон нэг дэх хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай санал, дүгнэлт гаргах;

4.2.энэ хуулийн 4.1-д заасан төсөл, санал, дүгнэлтийг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх;

4.3.ард нийтийн санал асуулгад оруулах төсөлд найруулгын засвар хийх саналын томъёоллыг Байнгын хорооны нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүйн саналаар хэлэлцэн шийдвэрлэх.

5/Нэгдсэн хуралдаанаар ард нийтийн санал асуулгад оруулах төслийн нэг дэх хэлэлцүүлгийг дараах журмаар явуулна:

5.1.Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг сонсох;

5.2.санал, дүгнэлттэй холбогдуулан гишүүд асуулт асууж, тайлбар авах;

5.3.Төрийн байгуулалтын байнгын хорооноос Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн зүйл, хэсэг, заалтад найруулгын засвар хийсэн бол найруулгын томъёолол тус бүрийг 10 минутад багтаан тайлбарлаж, найруулгын томъёолол бүрийг дэмжсэн, дэмжээгүй байр суурьтай 10 хүртэл гишүүн тус бүр 10 минутаас илүүгүй хугацаанд үг хэлэх;

5.4.Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн зүйл, хэсэг, заалтад найруулгын засвар хийх саналын томъёолол тус бүрийг Улсын Их Хурлын нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүйн саналаар хэлэлцэж, шийдвэрлэх;

5.5.ард нийтийн санал асуулгад оруулах төслийг хоёр дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд шилжүүлэх.

6/Төрийн байгуулалтын байнгын хороо ард нийтийн санал асуулгад оруулах төслийг нэгдсэн хуралдааны хоёр дахь хэлэлцүүлэгт дараах журмаар бэлтгэнэ:

6.1.нэгдсэн хуралдааны нэг дэх хэлэлцүүлгээр Улсын Их Хурлын нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүй нь дэмжсэн найруулгын томъёоллыг тусгасан ард нийтийн санал асуулгад оруулах төслийг бэлтгэх;

6.2.гишүүд төсөлтэй холбогдуулж асуулт асууж, үг хэлэх;

6.3.ард нийтийн санал асуулгад оруулах төслийг нэгдсэн хуралдааны хоёр дахь хэлэлцүүлэгт оруулах талаар санал, дүгнэлт гаргах.

7/Нэгдсэн хуралдаанаар ард нийтийн санал асуулгад оруулах төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг дараах журмаар явуулна:

7.1.Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг сонсох;

7.2.гишүүд ард нийтийн санал асуулгад оруулах төсөлтэй холбогдуулан асуулт асууж, тайлбар авах, үг хэлэх;

7.3.ард нийтийн санал асуулгад оруулах эхийг батлах.

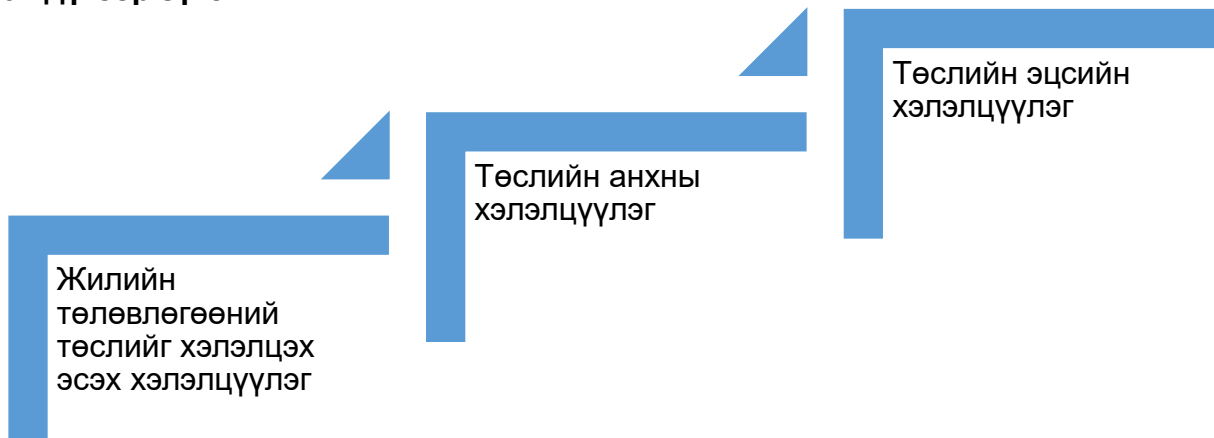
8/Улсын Их Хурлын **нийт гишүүний дөрөвний гурваас доошгүйн** саналаар ард нийтийн санал асуулгад оруулах эхийг батлах санал өгсөн бол Монгол Улсын Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн эхийг батлах тухай тогтоол баталсанд тооцно.

**ДОЛДУГААР БҮЛЭГ
ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН
ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, МӨНГӨНИЙ БОДЛОГО ХЭЛЭЛЦЭХ
ЖУРАМ**

Төсвийн хүрээний мэдэгдлийг хэлэлцэх /63 дугаар зүйл/

1/Улсын Их Хурал төсвийн хүрээний мэдэгдлийг жил бүрийн 6 дугаар сарын 01-ний дотор энэ хуульд заасан хуулийн төсөл хэлэлцэх журмын дагуу хэлэлцэж эцэслэн батална.

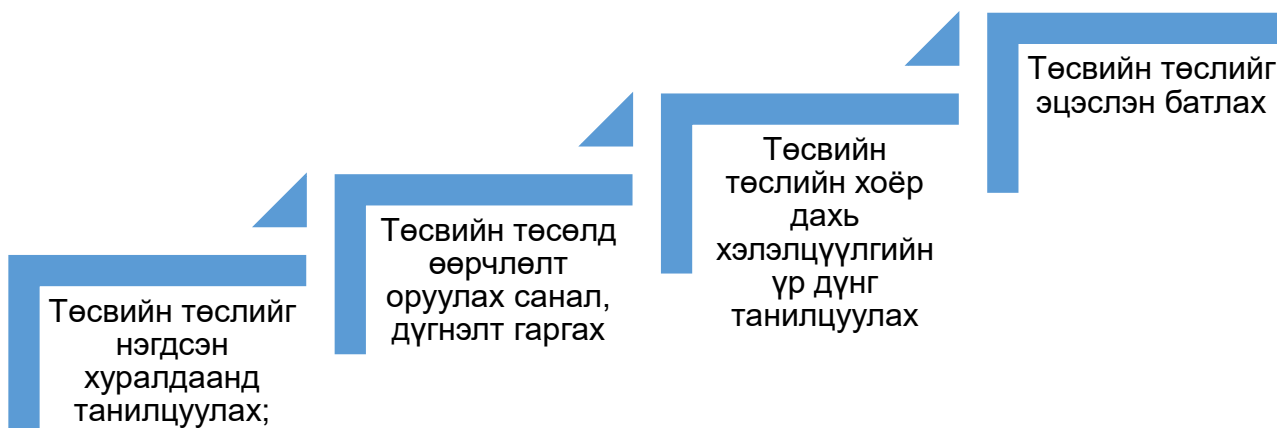
Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө, мөнгөний бодлого хэлэлцэх үе шат /64 дүгээр зүйл/

2/Жилийн төлөвлөгөөний болон мөнгөний бодлогын төслийг /цаашид энэ бүлэгт “төсөл” гэх/ Улсын Их Хурлын дарга холбогдох Байнгын хороонд шилжүүлэх бөгөөд уг Байнгын хороо төслийг хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлт гаргах, нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ажлыг хариуцна.

**НАЙМДУГААР БҮЛЭГ
УЛСЫН ТӨСӨВ, ТҮҮНИЙ ГҮЙЦЭТГЭЛИЙГ ХЭЛЭЛЦЭХ ЖУРАМ**

Улсын төсвийн төслийг хэлэлцэх үе шат /68 дугаар зүйл/

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ БУСАД АСУУДАЛ ХЭЛЭЛЦЭХ ЖУРАМ

Ард нийтийн санал асуулга явуулах саналыг хэлэлцэх /74-р зүйл/

- Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Ард нийтийн санал асуулга явуулах тухай тогтоолын төслийг Төрийн байгуулалтын болон Хууль зүйн байнгын хороод урьдчилан хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргана.
- Нэгдсэн хуралдаанаар хууль санаачлагчийн илтгэл, Байнгын хороодын санал, дүгнэлтийг сонсож ил санал хураалт явуулж, Улсын Их Хурлын нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүй нь дэмжсэн бол Ард нийтийн санал асуулга явуулах тухай тогтоол баталсанд тооцно.

Хоёр талт олон улсын гэрээг соёрхон батлах асуудлыг хэлэлцэх /75-р зүйл/

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газар Улсын Их Хурал соёрхон батлах хоёр болон олон талт олон улсын гэрээ байгуулах бол уг олон улсын гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний эцэслэн тохиролцсон, эсхүл үзэглэсэн төсөл, эсхүл баталсан буюу жинхэлсэн эх бичвэрийн хуулбар, боломжтой бол баталгаат хуулбар, шаардлагатай бол орчуулгын хамт тухайн олон улсын гэрээнд гарын үсэг зурахаас өмнө Улсын Их Хуралд зөвшилцөхөөр ирүүлнэ.

Олон талт олон улсын гэрээнд нэгдэн орох санал, гэрээг Улсын Их Хуралтай урьдчилан зөвшилцөх, хэлэлцүүлэх /76-р зүйл/

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газар Улсын Их Хурал соёрхон батлах хүчин төгөлдөр олон талт олон улсын гэрээнд нэгдэн орох санал, олон улсын гэрээний эх бичвэрийн хуулбар, боломжтой бол баталгаат хуулбар, шаардлагатай бол түүний орчуулга, гарын үсэг зурах боломжит хугацаа нь дууссан, эсхүл гарын үсэг зурах шаардлагагүй олон улсын гэрээний тухайд тухайн олон улсын гэрээг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, шаардлагатай бол холбогдох бусад хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд зөвшилцөх, хэлэлцүүлэхээр ирүүлнэ.

Гадаад улсыг хүлээн зөвшөөрөх, түүнтэй дипломат харилцаа тогтоох, цуцлах тухай асуудлыг хэлэлцэх /79-р зүйл/

- Засгийн газар гадаад улсыг хүлээн зөвшөөрөх тухай тогтоолын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн бол Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо хуралдаанаараа хэлэлцэн санал, дүгнэлт гаргаж, нэгдсэн хуралдаан ил санал хураалт явуулж гишүүдийн олонхын саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ.

Хилийн чанадад ажиллах Дипломат төлөөлөгчийн газрыг шинээр нээн ажиллуулах, түвшин, байршлыг нь тогтоох саналыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөх /80-р зүйл/

- Хилийн чанадад ажиллах Дипломат төлөөлөгчийн газрыг шинээр нээн ажиллуулах, түвшин, байршлыг тогтоох саналыг Улсын Их Хуралд зөвшилцөхөөр ирүүлсэн бол Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо 7 хоногийн дотор хуралдаанаараа хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргана.

Хилийн чанадад ажиллах Дипломат төлөөлөгчийн газрыг шинээр нээн ажиллуулах, түвшин, байршлыг нь тогтоох тухай тогтоолын төсөл хэлэлцэх /81-р зүйл/

- Хилийн чанадад ажиллах Дипломат төлөөлөгчийн газрыг шинээр нээн ажиллуулах, түвшин, байршлыг тогтоох тухай тогтоолын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн бол Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо хуралдаанаараа хэлэлцэн санал, дүгнэлт гаргаж, нэгдсэн хуралдаан ил санал хураалт явуулж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэр гаргах бөгөөд энэ асуудлаар Улсын Их Хурал тогтоол батална.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн хориг хэлэлцэх /88-р зүйл/

- Хууль, тогтоолд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч хориг тавьсан бол Улсын Их Хурал хоригийг чуулганы үеэр ажлын 14 өдрийн дотор, чуулганы чөлөө цагт хориг тавьсан бол ээлжит болон ээлжит бус чуулган эхэлснээс хойш 10 хоногийн дотор хэлэлцэн шийдвэрлэж тогтоол батална.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тайланг сонсох 89-р зүйл

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Улсын Их Хуралд ажлаа хариуцна.
- Монгол Улсын Ерөнхийлөгч ажлын тайлангаа жил бүр Улсын Их Хуралд ирүүлэх бөгөөд уг тайланг нэгдсэн хуралдаанаар 1 сарын дотор сонсоно.

Онц болон дайны байдал зарлах, цуцлах тухай асуудлыг хэлэлцэх /90-р зүйл/

- Улсын Их Хурлын ээлжит болон ээлжит бус чуулган хуралдаж байх үед онц болон дайны байдал зарлах онцгой нөхцөл үүсвэл тухайн чуулганаар хэлэлцэх асуудлын дарааллыг үл харгалзан онц болон дайны байдал зарлах тухай асуудлыг эхний ээлжид хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

Улсын их хурал тарах асуудлыг хэлэлцэх /91-р зүйл/

- Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин хоёрдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж Улсын Их Хурлын нийт гишүүний **гуравны хоёроос доошгүй нь**, эсхүл мөнхүү шалтгаанаар Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Улсын Их Хурлын даргатай зөвшилцөж, Улсын Их Хурал нэгэн бүрэн эрхийн хугацаанаасаа өмнө тарах саналыг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.

Ээлжит бус сонгууль товлон зарлах /92-р зүйл/

- Улсын Их Хурал өөрөө тарах шийдвэр гаргасан, эсхүл Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Улсын Их Хурлыг тараах тухай шийдвэр гаргаснаас хойш **10 хоногийн** дотор ээлжит бус сонгуулийг товлон зарлана.
- Нэгдсэн хуралдаан хэлэлцэж хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг хэлэлцэх журам /82 дугаар зүйл/

1/Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2³ дахь хэсэгт заасан маргаантай асуудлаар Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц /цаашид “Цэц” гэх/ дүгнэлт гаргасан бол түүнийг ёсчилсноос хойш **24 цагийн дотор** Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

2/Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, 2-т заасан маргаантай асуудлаар Цэц дүгнэлтээ Улсын Их Хуралд оруулсан бол Улсын Их Хурал дараах журмаар хэлэлцэнэ:

2.1.Цэцийн дүгнэлтийг чуулганы үеэр хүлээн авсан бол **7 хоногийн дотор**, чуулганы чөлөөт цагт хүлээн авсан бол ээлжит болон ээлжит бус чуулган эхэлснээс хойш **5 хоногийн дотор** Хууль зүйн болон холбогдох Байнгын хороо хэлэлцэж бүхэлд нь, эсхүл зарим хэсгийг нь /хэсэгчлэн/ хүлээн зөвшөөрөх, эс зөвшөөрөх асуудлаар санал, дүгнэлт гаргах;

2.2.энэ хуулийн 82.2.1-д заасны дагуу Байнгын хороод Цэцийн дүгнэлтийг хэлэлцэн санал, дүгнэлт гаргахдаа холбогдох хууль, тогтоолын Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн гэсэн зүйл, хэсэг, заалт бүрээр, хэрэв Монгол Улсын Үндсэн хуулийн хэд хэдэн заалтыг зөрчсөн бол Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалт бүрээр тус тусад нь санал хураалт явуулах;

2.3.нэгдсэн хуралдаан энэ хуулийн 82.2.2-т заасны дагуу Байнгын хорооноос гаргасан санал, дүгнэлт тус бүрээр ил санал хураалт явуулж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар Цэцийн дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх эсэх талаар тогтоол батлах бөгөөд уг тогтоолд зөвшөөрсөн, эс зөвшөөрсөн заалтыг тус тусад нь заах;

2.4.Цэцийн дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх эсэх асуудлаар Хууль зүйн болон холбогдох Байнгын хорооны санал, дүгнэлт зөрвөл нэгдсэн хуралдаанд Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтээр эхэлж санал хураалгах бөгөөд энэ санал дэмжигдээгүй бол холбогдох Байнгын хорооны санал дэмжигдсэн гэж үзэх;

2.5.хууль, тогтоол Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцээгүй гэсэн Цэцийн дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрсөн бол ажлын **15 өдрийн дотор** тухайн болон холбогдох бусад хууль, шийдвэрт зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;

2.6.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Засгийн газрын тогтоол, бусад шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, сонгуулийн төв байгууллагын гаргасан шийдвэр Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцээгүй гэсэн Цэцийн дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрсөн бол эдгээр шийдвэр хүчингүй болсонд тооцох;

2.7.энэ хуулийн 82.2.5-д заасан хууль, тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай төслийг холбогдох Байнгын хороо боловсруулж, нэгдсэн хуралдаанд оруулах бөгөөд уг төслийн талаар Засгийн газар, холбогдох бусад байгууллагаас санал авахыг шаардахгүй;

2.8.Цэц Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, 2-т заасан маргаантай асуудлаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн гэсэн дүгнэлт гаргасан бол уг дүгнэлтийг Байнгын хороодын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхгүйгээр нэгдсэн хуралдаанд шууд танилцуулах бөгөөд гишүүд Цэцийн дүгнэлттэй холбогдуулан асуулт асууж, хариулт авах боловч санал хурааж шийдвэр гаргахгүй.

³Үндсэн хуулийн цэц энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр дараахь маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:

1/хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх;

2/ард нийтийн санал асуулга, Улсын Их Хурал, түүний гишүүний ба Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн талаар сонгуулийн төв байгууллагын гаргасан шийдвэр Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх;

3/Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Улсын ерөнхий прокурор Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх;

4/Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайдыг огцруулах, Улсын Их Хурлын гишүүнийг эгүүлэн татах үндэслэл байгаа эсэх.

АРАВДУГААР БҮЛЭГ
АЛБАН ТУШААЛТНЫ БҮРЭН ЭРХИЙГ ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨХ,
ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ, ОГЦРУУЛАХ, ЭГҮҮЛЭН ТАТАХ АСУУДЛЫГ
ХЭЛЭЛЦЭХ ЖУРАМ

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх тухай асуудлыг хэлэлцэх /95 дугаар зүйл/

1/Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн анхан шатны сонгуульд оролцсон нийт сонгогчийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон гэж үзэж бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрүүлэх тухай асуудлыг Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлснээс хойш ажлын 5 өдрийн дотор Төрийн байгуулалтын байнгын хороо уг асуудлаар дүгнэлт гаргана.

2/Нэгдсэн хуралдаан Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дүгнэлт гарснаас хойш ажлын 5 өдрийн дотор хэлэлцэж, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх тухай хуулийг дараах журмаар гаргана:

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн анхан шатны сонгуулийн дүнгийн тухай Сонгуулийн ерөнхий хорооны даргын илтгэлийг сонсох;

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дүгнэлтийг сонсох;

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны саналаар ил санал хураалт явуулах;

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн анхан шатны сонгуульд оролцсон нийт сонгогчийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон гэж үзэж бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрсөн тухай хууль гаргах.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх, огцруулах асуудлыг хэлэлцэх /96 дугаар зүйл/

1/Монгол Улсын Ерөнхийлөгч эрүүл мэндийн болон хүндэтгэн үзэх бусад шалтгаанаар бүрэн эрхийн хугацаанаасаа өмнө **чөлөөлөгдөх хүсэлтээ** Улсын Их Хуралд гаргасан бол Төрийн байгуулалтын байнгын хороо уг асуудлыг ажлын **5 өдрийн дотор** хэлэлцэн санал, дүгнэлт гаргаж нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна.

2/Нэгдсэн хуралдаанаар Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг **ажлын 5 өдрийн дотор** хэлэлцэн ил санал хураалт явуулж, чөлөөлөгдөх хүсэлтийг Улсын Их Хурлын нийт гишүүний олонх дэмжсэн бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх тухай хууль баталсанд тооцно.

3/Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх шалтгаан, үндэслэлийн талаар гишүүд асуулт асууж, үг хэлж болно.

4/Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн, эсхүл огцруулах үндэслэлтэй байна гэсэн Цэцийн дүгнэлтийг үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийг огцруулах эсэх асуудлыг энэ хуулийн 83, 84 дүгээр зүйлд заасны дагуу хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

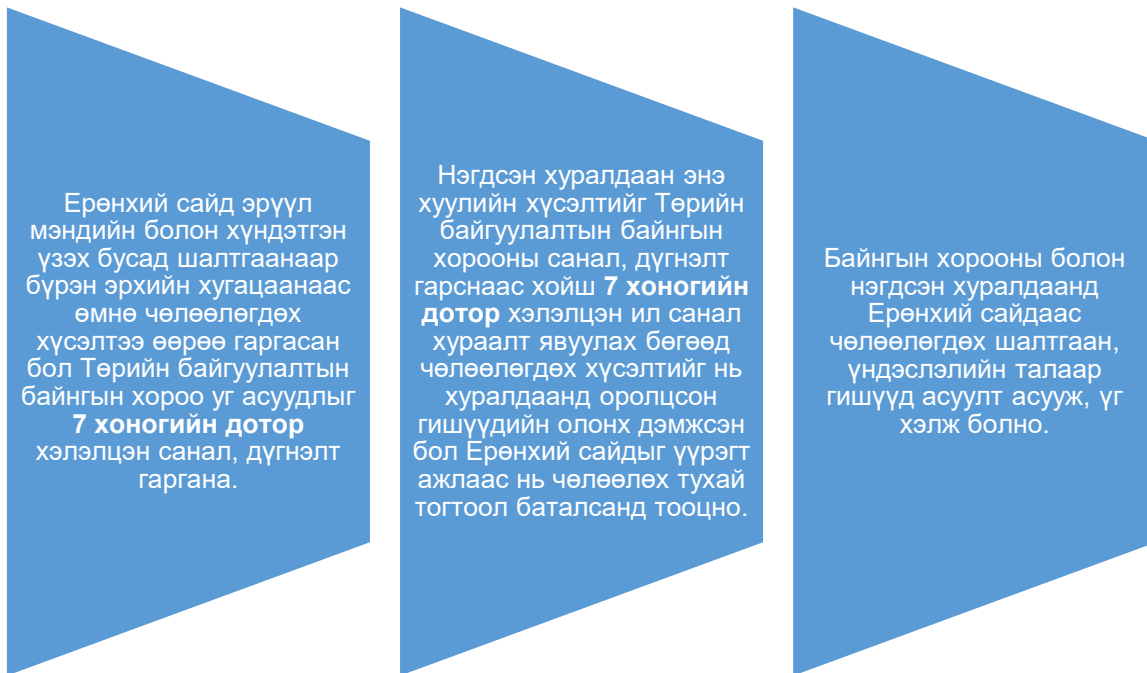
5/Нэгдсэн хуралдаан Байнгын хорооны саналаар ил санал хураалт явуулж хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дийлэнх олонх дэмжсэн бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийг огцруулах тухай хууль баталсанд тооцно.

6/Нэгдсэн хуралдаанд оролцсон нийт гишүүний дийлэнх олонх Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийг огцруулах саналыг дэмжээгүй бол уг асуудлаар шийдвэр гарахгүй.

Ерөнхий сайдыг томилох асуудлыг хэлэлцэх /97 дугаар зүйл/

1/Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 1⁴ дэх хэсэг, Дөчин дөрөвдүгээр зүйлийн 2⁵ дахь хэсэгт заасны дагуу Ерөнхий сайдыг огцруулсан, эсхүл огцорсонд тооцсон бол шинэ Ерөнхий сайдыг томилох асуудлыг энэ хуулийн 28 дугаар зүйлд заасны дагуу хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

Ерөнхий сайдыг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх асуудлыг хэлэлцэх /98 дугаар зүйл/

Ерөнхий сайдыг огцруулах асуудлыг хэлэлцэх /99 дүгээр зүйл/

1/Гишүүд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу Ерөнхий сайдыг огцруулах саналыг Улсын Их Хуралд албан ёсоор тавьсан бол Улсын Их Хурал уг асуудлыг **7 хоногийн дараа** хэлэлцэж эхлэн **10 хоногийн дотор** шийдвэрлэнэ.

2/Төрийн байгуулалтын байнгын хороо Ерөнхий сайдыг огцруулах саналыг хуралдаанаараа хэлэлцэж санал, дүгнэлт гарган нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна.

3/Нэгдсэн хуралдаан Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг сонсож, ил санал хураалт явуулна.

4/Улсын Их Хурлын нийт гишүүний олонх Ерөнхий сайдыг огцруулах саналыг дэмжсэн бол Ерөнхий сайдыг огцруулах тухай тогтоол баталсанд тооцно. Ерөнхий сайдыг огцруулах саналыг дэмжээгүй бол уг асуудлаар шийдвэр гарахгүй.

5/Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд гишүүд асуулт асууж, үг хэлж болно.

6/Нам, эвслийн бүлэг санал, дүгнэлт гаргасан бол 5 минутад багтаан нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж болно.

7/Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд нэгдсэн хуралдаанд үг хэлж болно.

8/Ерөнхий сайд Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн, эсхүл Ерөнхий сайдыг огцруулах үндэслэлтэй гэж Цэц дүгнэлт гаргасан бол энэ хуулийн 83, 84 дүгээр зүйлд заасны дагуу хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

⁴ Улсын Их Хурлын гишүүдийн дөрөвний нэгээс доошгүй нь Ерөнхий сайдыг огцруулах саналыг албан ёсоор тавибал Улсын Их Хурал гурав хоногийн дараа хэлэлцэж эхлэн арав хоногийн дотор шийдвэрлэнэ. Улсын Их Хурлын нийт гишүүний олонхи уг саналыг дэмжсэн бол Ерөнхий сайдыг огцруулах тухай Улсын Их Хурлын тогтоол баталсанд тооцож, шинэ Ерөнхий сайдыг гуч хоногийн дотор томилно.

⁵ Улсын Их Хурал тогтоолыг баталсан бол Ерөнхий сайдад итгэл үзүүлж, тухайн асуудлыг дэмжсэнд тооцно. Тогтоолыг батлаагүй бол Ерөнхий сайдыг огцорсонд тооцож, шинэ Ерөнхий сайдыг гуч хоногийн дотор томилно.

Улсын дээд шүүхийн шүүгч

- Шүүхийн ерөнхий зөвлөл УИХ-д ирүүлнэ.
- Нэр дэвшигчийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Хууль зүйн байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд танилцуулна.
- Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд нэр дэвшигчийн талаар санал хураалт явуулахгүй.

Улсын ерөнхий прокурор, түүний орлогч

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгч зөвшилцөхөөр саналаа УИХ-д ирүүлнэ.
- Нэгдсэн хуралдаан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санал, Хууль зүйн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг хэлэлцэн ил санал хураалт явуулж, дүнг Улсын Их Хурлын дарга Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид бичгээр мэдэгдэнэ.
- Нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх тухайн нэр дэвшигчийг дэмжээгүй бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгч өөр хүнийг нэр дэвшүүлэхээр санал болгоно.

Гадаад улсад суух бүрэн эрхт төлөөлөгчийн газрын тэргүүнийг томилох эгүүлэн татах

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгч томилох эгүүлэн татах саналыг зөвшилцөхөөр өргөн мэдүүлсэн бол Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо 7 хоногийн хоногийн дотор хуралдаж санал дүгнэлт гаргана.
- Нэгдсэн хуралдаан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санал, Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг сонсож, ил санал хураалт явуулж, дүнг Улсын Их Хурлын дарга Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид бичгээр мэдэгдэнэ.
- Нэр дэвшигч нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын дэмжлэг авч чадаагүй бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгч өөр хүнийг нэрийг дэвшүүлж болно.

Зэвсэгт хүчний жанжин штабын дарга

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Зэвсэгт хүчний жанжин штабын даргыг томилох саналыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөхөөр өргөн мэдүүлсэн бол Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо 7 хоногийн дотор урьдчилан хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргана.
- Нэгдсэн хуралдаан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санал, Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг сонсон ил санал хураалт явуулж, дүнг Улсын Их Хурлын дарга Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид бичгээр мэдэгдэнэ.
- Нэр дэвшигч нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын дэмжлэг авч чадаагүй бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгч өөр хүнийг нэрийг дэвшүүлнэ.

УИХ-д ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан

- Хууль тогтоомжоор эрх олгогдсон албан тушаалтан Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх санал гаргасан бол холбогдох Байнгын хороо 7 хоногийн дотор хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргана.
- Нэгдсэн хуралдаан эрх бүхий албан тушаалтны санал, холбогдох Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг сонсож ил санал хураалт явуулж хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх томилох, чөлөөлөх саналыг дэмжсэн бол энэ тухай тогтоол баталсанд тооцно.
- Томилогдох нэр дэвшигч хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын дэмжлэг авч чадаагүй бол эрх бүхий албан тушаалтан өөр хүнийг нэр дэвшүүлэхээр санал болгох бөгөөд чөлөөлөх саналыг дэмжээгүй бол уг саналыг дахин оруулж болно.
- Байнгын хороо хуульд заасны дагуу албан тушаалд томилуулахаар нэр дэвшүүлэхдээ гишүүдээс санал болгосон нэр дэвшигч нэг бүрээр санал хураалт явуулж хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар нэр дэвшүүлэхийг дэмжсэнд тооцно.

АРВАНХОЁРДУГААР БҮЛЭГ
ЗАСГИЙН ГАЗАР, ХОЛБОГДОХ БУСАД БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН,
МЭДЭЭЛЭЛ, ИЛТГЭЛИЙГ СОНСОХ, ХЭЛЭЛЦЭХ

Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын үйл ажиллагааны тайланг хэлэлцэх /113 дугаар зүйл/

1/Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллага үйл ажиллагааныхаа тайланг хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд дараа оны нэгдүгээр улиралд багтаан Улсын Их Хуралд ирүүлнэ.

2/Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг дараах байгууллагын үйл ажиллагааны тайланг Байнгын хороо доор дурдсан харьяаллаар хэлэлцэнэ:

Үндэсний аудитын газрын үйл ажиллагааны тайланг		Төсвийн байнгын хороо
Монгол Банкны тайланг		Эдийн засгийн байнгын хороо
Төрийн албаны зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг		Төрийн байгуулалтын байнгын хороо
Үндэсний статистикийн хорооны үйл ажиллагааны тайланг		Эдийн засгийн байнгын хороо
Санхүүгийн зохицуулах хорооны үйл ажиллагааны тайланг		Эдийн засгийн байнгын хороо
Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг		Нийгмийн бодлогын байнгын хороо
Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг		Нийгмийн бодлогын байнгын хороо

АРВАНГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
НИЙТИЙН СОНСГОЛ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ЖУРАМ

Нийтийн сонсгол /116 дугаар зүйл/

1/Нийтийн сонсголын тухай хуульд заасан Улсын Их Хурлаас зохион байгуулах хууль тогтоомжийн төслийн, ерөнхий хяналтын, томилгооны сонсголыг холбогдох Байнгын, дэд, түр хороо, төсвийн хяналтын сонсголыг Төсвийн байнгын хороо зохион байгуулна.

2/Нийтийн сонсголыг нэгдсэн болон тухайн Байнгын, дэд, түр хорооны хуралдаантай давхардуулахгүйгээр зохион байгуулах бөгөөд Улсын Их Хурлын чуулганы чөлөө цагт зохион байгуулж болно.

3/Нийтийн сонсгол зохион байгуулах хүсэлтийг бичгээр гаргах бөгөөд түүнд сонсгол зохион байгуулах үндэслэл, шаардлагыг тодорхой заасан байх ба сэдэв, зорилго, товын талаарх саналаа тусгаж болно.

4/Иргэн, хуулийн этгээдээс хууль тогтоомжийн төслийн, ерөнхий хяналтын болон төсвийн хяналтын сонсгол зохион байгуулах хүсэлтийг Улсын Их Хуралд ирүүлсэн бол холбогдох Байнгын,

дэд, түр хороо Нийтийн сонсголын тухай хуулийн 7.1⁶, 8.4⁷-т заасан шаардлагыг хангаж байгаа эсэх, тухайн асуудлаар нийтийн сонсгол явуулах эсэхийг хуралдаанаараа хэлэлцэн шийдвэрлэнэ. Хэрэв нийтийн сонсгол зохион байгуулах шаардлагагүй гэж үзсэн бол үндэслэл бүхий хариуг хүсэлт гаргасан иргэн, хуулийн этгээдэд ажлын 3 өдрийн дотор бичгээр өгнө.

5/Хууль тогтоомжийн төслийн сонсгол зохион байгуулахыг Нийтийн сонсголын тухай хуулийн 7.2-т зааснаар холбогдох Байнгын хорооны нийт гишүүний гуравны нэгээс доошгүйн саналаар шийдвэрлэнэ.

АРВАНДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ БУСАД АСУУДАЛ

Чуулганы хуралдааныг нэвтрүүлэх, мэдээлэх журам /122 дугаар зүйл/

1/Чуулганы хуралдааныг телевизийн тусгай сувгаар шууд нэвтрүүлэх түүнчлэн телевиз, радиод тусгай цаг гаргаж олон нийтэд сурталчлах, мэдээлэх ажлыг Тамгын газар зохион байгуулна.

2/Чуулганы хуралдаан, Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг сурвалжлахтай холбогдсон журмыг Улсын Их Хурлын дарга батална.

Хуралдааны тэмдэглэлийг ашиглах, хадгалах журам /124 дүгээр зүйл/

1/Хуралдааны тэмдэглэл болон дуу, дүрсний бичлэгийг чуулганы мэдээлэл бэлтгэж нийтлэх, хэвлэл мэдээллийн байгууллагад мэдээлэл, лавлагаа өгөх, маргаантай асуудлыг шийдвэрлэх зорилгод ашиглана.

2/Хуралдааны тэмдэглэлийг Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим хуудсанд байршуулж олон нийт танилцах бололцоог хангана.

3/Хуралдааны тэмдэглэл, дуу, дүрсний бичлэгтэй гишүүд, Тамгын газрын ажилтнууд шууд, бусад байгууллагын ажилтан, албан тушаалтан Ерөнхий нарийн бичгийн даргын зөвшөөрснөөр танилцаж болно.

4/Чуулганы нэгдсэн, Байнгын, дэд, түр хороо, ажлын хэсэг, нам, эвслийн бүлгийн хуралдааны тэмдэглэл, дуу, дүрсний бичлэгтэй гишүүд, Тамгын газрын ажилтан 7 хоног хүртэл хугацаагаар танилцаж болох бөгөөд зөвшөөрөлгүйгээр олшруулах, хувилахыг хориглоно.

5/Бусад байгууллагын ажилтан Чуулганы нэгдсэн, Байнгын, дэд, түр хороо, ажлын хэсэг, нам, эвслийн бүлгийн тэмдэглэл, дуу, дүрсний бичлэгтэй Тамгын газрын архивт танилцана.

6/Чуулганы нэгдсэн, Байнгын, дэд, түр хороо, ажлын хэсэг, нам, эвслийн бүлгийн тэмдэглэлийг Тамгын газрын архивт хадгалах бөгөөд түүнийг хадгалах, ашиглах нарийвчилсан журмыг Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, архив, албан хэрэг хөтлөлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын даргатай хамтран батална.

7/Төрийн нууцтай холбоотой асуудал хэлэлцсэн хуралдааны тэмдэглэл, түүнчлэн төрийн нууцад хамаарах баримт бичгийг архивын нэгж болгох, тэдгээрийг ашиглах, хадгалах асуудлыг төрийн нууцын хууль тогтоомж, тэдгээрийн дагуу баталсан дүрэм, журам, зааврын дагуу зохицуулна.

---о0о---

⁶Хууль санаачлагч дараах тохиолдолд хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг боловсруулахад хууль тогтоомжийн төслийн сонсголыг явуулна:

1.хүний эрх, эрх чөлөө, хуулийн этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хязгаарлахтай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэх;

2.нийтийн ашиг сонирхолд шууд хамааралтай эдийн засаг, нийгмийн болон байгаль орчны асуудлыг шийдвэрлэх.

⁷Ерөнхий хяналтын сонсголыг явуулах тухай иргэн, хуулийн этгээдээс гаргасан хүсэлт нь доор дурдсан шаардлагыг хангасан байна:

1.Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан шаардлага;

2.өөрийнх нь эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол хөндөгдөж байгаа тухай болон сонсголыг зохион байгуулах үндэслэл, шаардлагыг тодорхой заасан байх.

**ТАВ. ХУУЛЬД ЗААСНЫ ДАГУУ ДАГАЛДАХ ГАРАХ
ЭРХ ЗҮЙН АКТЫН ТУХАЙ**

№	Журам, зааврын нэр	Батлах субъект	Хуулийн заалт
1	Засгийн газрын гишүүн Улсын Их Хуралд тангараг өргөх	Улсын Их Хурал	31 дүгээр зүйлийн 31.3
2	Хууль, тогтоолын төслийн талаар эрх зүйн дүгнэлт гаргах журам	Хууль зүйн байнгын хороо	38 дугаар зүйлийн 38.6
3	Чуулганы хуралдаан, Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг сурвалжлах журам	Улсын Их Хурлын дарга	122 дугаар зүйлийн 122.2
4	Чуулганы нэгдсэн, Байнгын, дэд, түр хороо, ажлын хэсэг, нам, эвслийн бүлгийн хуралдааны тэмдэглэлийг хадгалах, ашиглах, архивын нэгж болгох, архивт шилжүүлэх журам	Ерөнхий нарын бичгийн дарга, Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагын дарга хамтран	124 дүгээр зүйлийн 124.6

---oOo---